

İKİ SOVYET TARİHÇİ VE SOVYET TARİHÇİLİĞİNDE İKİ DÖNEME İLİŞKİN BELGELER | SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV VE VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ DYAKOV

Erhan Nalçacı

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı, Ankara
e-posta: nalcaci@medicine.ankara.edu.tr

Yasin Çalış

Rus Dili ve Edebiyatı mezunu

ÖZET

Bu makalede Türkçeye çevrilmiş İlkçağ Tarihi'nin Türkiye'de hemen hiç tanınmayan yazarları olan Sergey İvanoviç Kovalyov (1886-1960) ve Vladimir Nikolayeviç Dyakov (1882-1958)'a ait üç belge sunulmaktadır. Bunlardan ikisi her iki yazarın yaşamını anlatan Rusça metinlerdir. İki tarihçi de Ekim Devrimi sürecinde bulunmuş ve antik tarihin Marksist yorumuna dayanan çok sayıda eser vermişlerdir.

Üçüncü belge ise Kovalyov'un Ekim Devrimi'nden sonra 1925 yılında basılan kitabıdır. Tümünü henüz çevirmediğimiz bu Rusça kitabın içerik bölümü sunulmuştur. Bu kitabın içeriği ile 1962'de ikinci baskısı yapılan ve Türkçeye çevrilen İlkçağ Tarihi'nin içeriği tarihin dönemlendirilmesi açısından karşılaştırılmıştır. Her iki kitapta oldukça farklı dönemlendirmeler görülmüş ve kısaca olası nedenleri irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *S. İ. Kovalyov, V. N. Dyakov, İlkçağ tarihinin dönemlendirilmesi, Sovyet tarihçiler, Sovyet ta-*

TWO SOVIET HISTORIANS AND DOCUMENTS ABOUT TWO PERIODS IN SOVIET HISTORIOGRAPHY | SERGEY IVANOVICH KOVALYOV AND VLADIMIR NIKOLAYEVICH DYAKOV

ABSTRACT

In this article, three documents are presented by Sergey Ivanovich Kovalev (1886-1960) and Vladimir Nikolaevich Dyakov (1882-1958) of *The History of Antiquity* which was translated into Turkish who are the authors hardly ever recognized in Turkey. Two of them are Russian texts describing the life of both authors. Both historians were experienced the process of the October Revolution and they produced a number of works based on the Marxist interpretation of ancient history.

The third document is Kovalev's book published in 1925 after the October Revolution. The content section of this Russian book is presented, which we have not completely translated yet. The content of this book was compared with the content of *The History of Antiquity*, of which the second edition was published in 1962 and translated into Turkish. In both books, quite different periodizations of history were seen and their possible causes were examined briefly.

Key words: *S. I. Kovalev, V. N. Diakov, Periodization of the ancient history; Soviet historians; Soviet history books; Precapitalist societies*

GİRİŞ

Bilim ve Aydınlanma Akademisi Moskova Arşiv ve Kütüphane Gezisi öncesinde dikkatimizi İlkçağ Tarihi yazarları olarak gözüken V. Diakov ve S. Kovalev⁽¹⁾ hakkında hemen hiçbir bilgiye ulaşamaması çekti (Diakov ve Kovalev, 2008). Türkçe veya İngilizce terimlerle arama motorlarından yardım istendiğinde bu iki yazarın ön isimlerine dahi ulaşmak çok zordu.

Kitabın çevirmeni olan değerli aydın Özdemir İnce'nin bilgisine başvurmak üzere kendisiyle yazıştık. Sayın İnce bu kitabın çevirisinin ilk kez 1970'li yıllarda Konuk Yayınevi tarafından gündeme getirildiğini ancak kitabın basılmadığını yazdı. Sonrasında İnce'nin çevirmiş olduğu kitabın V Yayınları tarafından 1987'de ilk

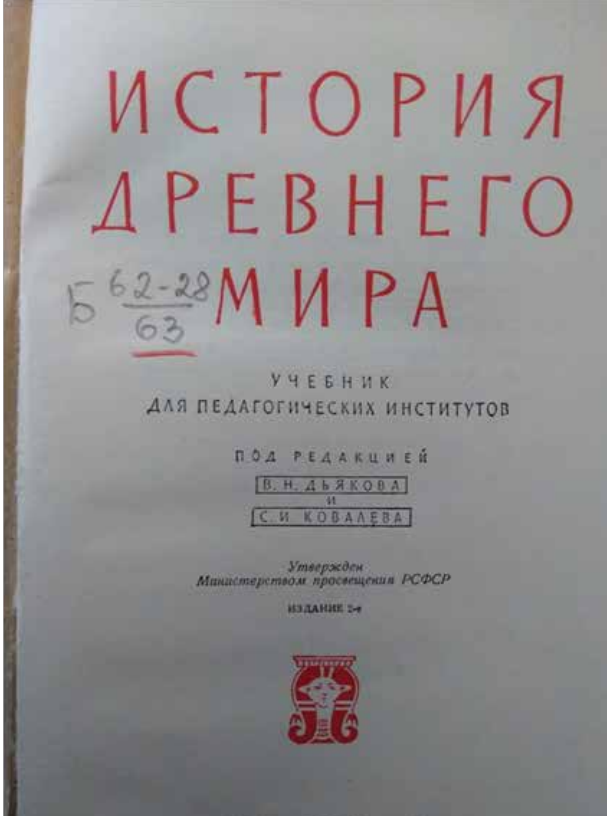
cildi, 2008'de ise Yordam Kitap tarafından her iki cildi basılıyor. İnce çeviriyi Fransızcadan yaptığını ve kitabın Fransızcasında yazarların biyografisine ilişkin bilgi olmadığını, olsaydı mutlaka çevireceğini belirtti.

Bunun üzerine iki yazarın yaşam öykülerine ve tarihçi olarak yaptıkları çalışmalara ilişkin bir araştırma yapmanın yararlı olacağına karar verdik.

Eriştığımız Rusça belgelere dayanarak yaşam hikâyeleri ve eserlerine ilişkin bir ilk derlemeyi oluşturduk. Ayrıca Ekim Devrimi'nin başlangıcında, 1925 yılında Kovalyov tarafından yazılmış olan *Genel Tarih Dersleri 2. Cilt* kitabı ile 1962 yılı baskısından (Dyakov ve Kovalyov, 1962) Türkçeye çevrilen İlkçağ Tarihi'ni tarihin dönemlendirilmesi, başka bir deyiş ile üretim tarzlarının birbirini izlemesi açısından karşılaştırdık.

1 Sergey İvanoviç Kovalyov ve Vladimir Nikolayeviç Dyakov. (Rusça özel adların Türkçe'ye aktarılmasındaki kural gereği isimlerinin bu şekilde yazılması gerekiyor).

Her iki yazarın da henüz Türkçeye çevrilmemiş ve çevrilmesi durumunda materyalist tarih anlayışını geliştirecek çok sayıda eseriyle karşılaştık. Bu kitapların bazılarının henüz Rusya'da da basılmamış olduğunu fark ediyoruz. Bundan sonra araştırmayı bu yöne doğru geliştireceğimizi umuyoruz.

Resim 1: Özdemir İnce tarafından çevrilen İlkçağ Tarihi kitabının 1962 orijinal Rusça baskısının Rusya Devlet Kütüphanesi'nde fotoğrafını çektiğimiz kapağı. Kapaktaki yazıların tercümesi: V.N. Dyakov ve S.İ. Kovalyov'un Redaktörlüğünde *Antik Dünya Tarihi Pedagoji Enstitüleri İçin Ders Kitabı*, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. 2. Baskı, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Bakanlığı Devlet Eğitim-Pedagoji Yayınevi Moskova 1962.

SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV (1886-1950)

Kovalyov'un yaşamına ilişkin bir belgenin Rusçadan tam çevirisini ekte sunuyoruz (spbiiiran.nw.ru/kovalyov_s_i, 2020). Daha ayrıntılı bilgi için Ek 1'deki metnin tercümesine bakılabilir.

1880'li yıllarda doğan birçok kişi gibi Kovalyov'u da fırtınalı bir yaşam beklemektedir. 1886 yılında Ufa'nın bir köyünde doğan Kovalyov orta öğrenimi esnasında Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Bolşevik kanadına dâhil olur ve 1905 1 Mayıs'ına katıldığı için Ufa Erkek Lisesi'nden atılır. Sürüldüğü Samara'da Bolşeviklerin örgütlenme çalışmalarına devam eder.

Liseyi dışarıdan bitiren Kovalyov 1910'da St. Petersburg Üniversitesi Tarih ve Filoloji Fakültesi'nde okur. 1915'te astsubay olarak orduya alınır. Dâhil olduğu

Petrograd kentindeki Piyade Alayı Ekim Devrimi'nde ilk ayaklanan askeri birliktir. 1938'e kadar Kızıl Ordu içinde akademik faaliyetlerini sürdürür, Kızıl Ordu Üniversitesi'nin kuruluşunda ve geliştirilmesinde önemli görevler üstlenir, 1920'de Üniversite başkanı seçilir.

1930 ve 36 yılları arasında Devlet Maddi Kültür Tarihi Akademisi'nde bölüm başkanı ve sonra Antik Dünya Tarihi Enstitüsü Müdürü olarak çalışır, bu Enstitü Sovyetler Birliği'nde antik dünya çalışmalarının merkezi haline gelir. Antik dünyaya ilişkin çok sayıda eser ve ders kitabının oluşturulmasına birinci dereceden emeği geçer.

Enstitü'deyken görevinden alınan Kovalyov 1938'de tutuklanır ve 1940'a kadar iki yıl tutuklu kalır. Araştırmamıza rağmen bu tutukluluğun nedenini öğrenemedik. Bu nokta bir arşiv çalışması gerektiriyor.

1940'da Leningrad'da Tarih Enstitüsü'nde görevine dönen Kovalyov, 1956 yılında SSCB Bilimler Akademisi Dinler Tarihi ve Ateizm Müzesi başkanlık görevine atanır, müzenin yeni bir anlayış ile geliştirilmesine önemli bir katkı yapar.

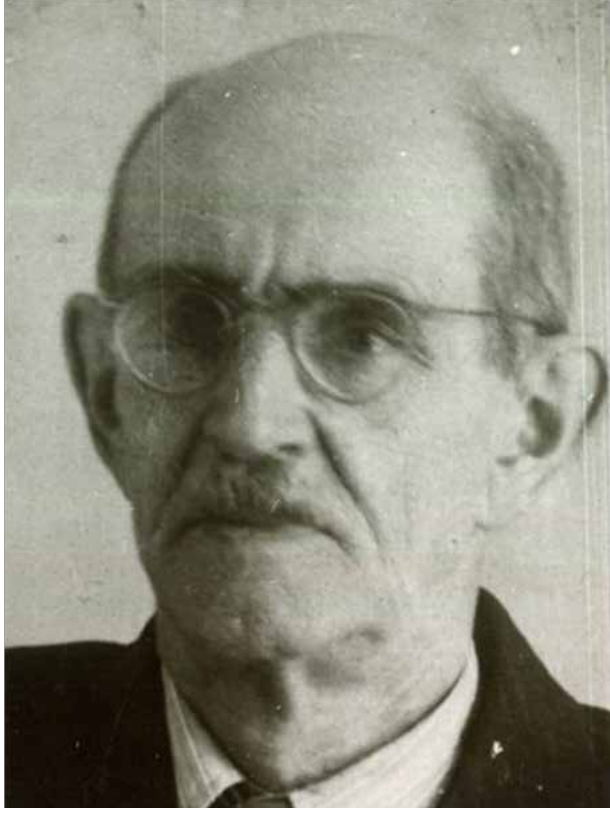
Resim 2: Sergey İvanoviç Kovalyov

1960 yılında Kovalyov Leningrad'da yaşama veda eder. Geride çok sayıda eser bırakır, bazıları aşağıda listelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Antik Dünya'da kölelik düzeni hakkındaki eserleri incelenmeyi hak ediyor.

VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ DYAKOV (1882-1958)

Dyakov ile ilgili olarak ulaştığımız belge Dyakov'un 75. doğum yıldönümü anısına *Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi*'nde henüz hayattayken 1957 yılında basılmıştır

(<http://Annales.info/sbo/person/djakov.htm>, 2020). Ek 2’de bu metnin Rusçadan yapılan tam tercümesi sunulmuştur. Bu makalenin yayınlamasından bir yıl sonra Dyakov 1958 yılında Moskova’da hayatını kaybetmiştir.

Resim 3. Vladimir Nikolayevich Dyakov

1882 yılında Moskova’da doğan Dyakov Moskova Üniversitesi Tarih ve Filoloji’yi bitirdikten sonra aynı üniversitede ve daha sonra Almanya Freiburg Üniversitesinde tarih üzerine çalıştı.

Moskova’ya dönmesinin ardından 1911’de Çarlık Rusyası tarafından üniversitedeki görevine son verildi. 1911’de üniversitelerdeki grevler ve siyasi gösteriler nedeniyle Çarlık yüzden fazla profesörü üniversiteden uzaklaştırmıştı (Graham, 1993, s.81).

Ekim Devrimi’nden sonra Dyakov üniversiteye geri döner; Smolensk ve Belarus Üniversiteleri’nde 1918 ve 1924 yılları arası çalışır. 1925 yılından sonra Moskova’daki İşçi Okulları’nda ve Güzel Sanatlar Müzesi’nde görev alır. 1935’te K. Liebknecht Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü’nde antik dünya tarihi profesörü olur. Özellikle Antik Roma tarihi uzmanı olan Dyakov 1958 Moskova’da yaşamını yitirir.

SOVYETLER BİRLİĞİ’NDE TARİHİN DÖNEMLENDİRİLMESİNE İKİ FARKLI YAKLAŞIM

Bu araştırma esnasında önemli bir belgeye ulaştık. Yukarıda Kovalyov’un eserleri listesinde geçen 1925’de basılan *Genel Tarih Dersleri*’nin 2. cildinin Rusça orijinal

baskısına Lenin Kütüphanesi’nden ulaşma ve kütüphane tarafından taratılan nüshasını alma şansımız oldu.

Bu kitabın incelenmesini ayrıntılı bir şekilde yapma imkânımız olmadı ancak içeriğindeki bütün başlıkları çevirdik ve Ek 3’te listeledik. Bu liste daha sonra elimizde çevrili olarak bulunan Dyakov ve Kovalyov’un 1954’de basılan *İlkçağ Tarihi* ile karşılaştırma şansı verdi.

Karşılaştırmayı sosyalizm öncesi sınıflı toplumlar tarihinin dönemlendirilmesi konusuyla sınırlandırdık.

Ek 3’teki içerikte görüleceği gibi, yazar MÖ. 3000’lerden MÖ. 400’lere kadar olan dönemde Ege coğrafyasındaki sınıflı toplumları inceliyor. Girit’te yeşeren Minos uygarlığından Atina Şehir Devleti’nin yükselişine kadar antik tarihi dönemlendiriyor. Fark edileceği gibi, soylu toprak sahiplerinin egemenliğine dayanan bir feodal düzen tarif ediliyor, ancak sonrasında ticari sermaye yükseliyor ve monarşileri yıkan bir sınıfsal mücadele başlıyor. Atina’da örneğin bir ticari cumhuriyetin kuruluşu ve bu cumhuriyetin önderliğinde Ege’de şehir devletleri arasında birliğin sağlanmasından bahsediliyor. Dolayısı ile Antik çağda birbirini takip eden iki farklı üretim tarzı tanımlanıyor.

Oysa, 1962 tarihli Dyakov ile birlikte yazılan *İlkçağ Tarihi*’nin ikinci baskısında bu yönetime ve ilkçağ tarihçilerine polemik açılıyor. Bunlardan kendi çağdaşları olan Alman tarihçi Eduart Meyer (1885-1930) Avrupa merkezli tarih anlayışının dışına çıkan bir genel tarih kuramı geliştirmiştir. Antik Yunan ve Roma tarihine Mezopotamya, İran ve Önsasya’yı eklemiştir (Acar, 2017). Meyer İlkçağ tarihinde şöyle eleştiriliyor: “Yazar, İlkçağ uluslarının tek evrim yolunu göstermek için kendisine evrensel tarih bakış açısını seçmiştir. Ama yazarın anlayışı yanlıştır, çünkü eski tarihi çağcılaştırmakta, bu toplumların köleci özelliklerini atmakta ve bunları ilk aşamada feodal ve ikinci aşamada da kapitalist olarak göstermektedir.” (Dyakov ve Kovalev, 2008, s.85).

Muhtemelen Kovalyov 1920’lerin başında Meyer’den etkilenmişti, fakat sonra, en azından 1950’li yıllarda farklı bir tarihsel dönemlendirme kullanmaya başlamış. Bu sadece Kovalyov ve Dyakov’a özel bir yöntem değildi, 1930’lardan sonra Sovyet tarihsel dönemlendirmesi antagonistik sınıflı toplumları üç başlıkta sınıflandırıyordu: Köleci, feodal ve kapitalist. Özellikle, bu sınıflandırma Stalin tarafından 1938’de yazılan *Diyalektik Materyalizm* kitabında Sovyetler Birliği’nin resmi görüşü haline gelmişti. “Tarihte beş temel üretim ilişkisi tipi bilinmektedir: ilkel komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist” (Stalin, 1989, s.42).

Oysa Marx’ın eserlerinde çok iyi işlenmemiş olmakla birlikte, ilkel komünal toplum ve sosyalizm arası dönemde en az dört üretim tarzından bahsedilir. Örneğin, Marx’ın *Ekonomi Politikinin Eleştirisine Katkı*’nın ünlü önsözünde asyatik, antik, feodal ve modern burjuva üre-

tim tarzlarını tanımlamıştır (1859). Marx *Formen*'de ise mülkiyet biçimlerini daha da çeşitlendirmiş, asyatik, slavik, antik ve cermenik biçimleri tanımlamıştır (1997).

Hobsbawm *Formen* için yazdığı önsözde Marx ve Engels'in Antik Yunan'ı çok iyi bildiklerini ancak henüz Mısır ve Mezopotamya arkeolojisinin 1800'lerin sonuna doğru ortaya çıkan bulgularına aşina olmadıklarını yazıyor (1978). Buna rağmen Marx kapitalizm öncesi dönem için kölecilik ve feodalizmden daha fazla mülkiyet ve artı-değere el koyuş biçimini sezmiş ve incelemiş gözüküyor.

Ancak kuramsal/bilimsel bir araştırma konusu olan kapitalizm öncesi üretim tarzları konusu Sovyetler Birliği'nin kuruluşu ise tamamen siyasi bir konu haline gelmiştir. Marx, ölümünden 35 yıl kadar sonra kurulan ve tezlerinin en önemli sağlamasını yapan dünyanın ilk işçi sınıfı devletine "Asyatik Üretim Tarzı" diye saldırılacağını aklına bile getiremezdi.

Sovyetler Birliği özellikle 1933'te Nazilerin Almanya'da iktidara gelmesiyle sadece büyük bir fiziksel saldırı tehdidiyle karşı karşıya kalmadı, aynı zamanda emperyalist kurumların tezgâhından geçmiş rafine bilim insanlarının ve ideologlarının ideolojik saldırısı ile de karşılaştı.

Bu çok yönlü saldırılardan başlıcası Sovyetler Birliği'nin sosyalizmi değil, asyatik üretim tarzını inşa ettiği yolundaki iddialardı. Despotik ve değişime dirençli, kolektif mülkiyete dayalı bir Sovyet İmparatorluğu... Bu iddialar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da ideolojik saldırının araçlarından biri olmaya devam etti. Örneğin, Wittfogel'in 1957'de yazdığı *Oriental Despotism* kitabı bu saldırının en kuramsal hale getirilmiş hallerinden biri olarak karşımıza çıkıyor (Hindness ve Hirst, 1975).

Sovyetler Birliği İkinci Dünya Savaşı öncesi, yaklaşan saldırıyı önlemek için kuramsal olanı tartışma zenginliğinden çıkarıp en güvenli limanlara çekmiş oldu.

Muhtemelen Dyakov ve Kovalyov İlkçağ Tarihi kitabında bu nedenle ortaçağ feodalizmine kadar olan sınıflı toplumların binlerce yılını "Kölecilik Üretim Tarzı" altında inceliyorlar ve bu tez için kanıt topluyorlar. Örneğin, şöyle yazmışlar: "Mezopotamya, eski Yunan ve Roma ülkelerinin toplumsal ve siyasal düzlemlerinin sanıldığından daha çok benzerlikleri olduğunu kanıtlayan I. Diakov'un yapıtları çok önemli bir rol oynadı" (Diakov ve Kovalyev, 2008, s. 87).

Dyakov ve Kovalyov, söz konusu kitapta ilk toplumların soya dayalı yapılarının maddi nedenlerle nasıl parçalandığını ve sınıflı toplumlara dönüştüğünü, köleleşmenin mekanizmalarını çok iyi tanımlıyorlar. Ancak soya dayalı çoban bir kavmin toprağa yerleşik tarımla uğraşan bir topluluğun üzerine çöreklenmesini ve bu şekilde oluşan sınıflı toplumların mekanizmasına değinmiyorlar.

Sovyetler Birliği'nde ilk toplum araştırmaları bir süre sonra antik çağlara ilişkin biriken veri yığınına açıklanmakta zorluk çekmeye başladı. 1970'li yıllarda bu güçlükleri aşmaya dönük önemli bilimsel makaleler yayınlandı. Bunlardan en tanınmışı Danilova'nın *Kapitalizm Öncesi Topluluk Kuramında Çelişkili Problemler* başlıklı makalesidir (1971). Ancak bu sefer de Sovyetler Birliği'ni çözümlüşe götürecek siyasi dinamikler birikmeye başlamıştır.

Bu konuların tartışılması için bazı veriler sunmuş olduk. Buna karşılık her veri aslında daha ne kadar çok araştırma yapmaya ihtiyacımız olduğunu gösteriyor.

Marksizmin kuramsal gücünün bütünü açıklamaktan kaynaklandığını düşünürsek bu çabaların sınıf mücadelesinde bir yeri olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, G. (2017). Avrupa merkezçiliği kapsamında Türkiye eskiçağ tarihçiliğinin gelişim süreci. Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Danilova, L. V. (1971). Controversial problems of the theory of precapitalist societies. *Soviet Anthropology and Archeology*, 9:4, 269-328.
- Diakov, V. ve Kovalev, S. (2008). *İlkçağ Tarihi – Cilt 1*, (Ö. İnce, Çev.) İstanbul: Yordam Yayınları.
- Dyakov, V.N. ve Kovalyov, S.İ. (1962). *Antik Dünya Tarihi: Pedagoji enstitüsü için ders kitabı*, 2. Baskı, Moskova: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Bakanlığı Devlet Eğitim-Pedagoji Yayınevi.
- Hindness, B. ve Hirst P.Q. (1975). *Pre-capitalist Modes of Production*. Londra ve Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Hobsbawm, E. (1978). Introduction. Marx, K. *Pre-capitalist Economic Formation*. Londra: Lawrence & Wishart.
- Graham, L. R. (1993). *Science in Russia and the Soviet Union, A short history*, New York: Cambridge University Press.
- <http://Annales.info/sbo/person/djakov.htm> Erişim: 16.01.2020 (Profesör Vladimir Nikolayevich Dyakov'un 75. Doğum Yılı Dönümü Anısına, *Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi*, 1957, No.4, 200-201.)
- http://www.spbiiran.nw.ru/kovalev_s_i/ (Санкт-Петербургский Институт истории (Дом Н. П. Лихачева) Российской Академии наук. Rusya Bilimler Akademisi St. Petersburg Tarih Enstitüsü (Lihaçyov Evi) sayfasından) Erişim: 16.01.2020
- Marx, K. (1859). Preface. A Contribution to the Critique of Political Economy, <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1859/critique-pol-economy/preface.htm> (Son erişim. 02.02.20)
- Marx, K. (1997). *Formen*, (Erdost, M. İ. sorumluluğunda yayın kurulu Çev.). Ankara: Sol yayınları.
- Stalin, J. (1989). *Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm*, (Z. Seyhan, Çev.), Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.

EK 1: SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV'UN (1886-1960) YAŞAM ÖYKÜSÜ VE AKADEMİK ÇALIŞMALARI⁽²⁾

Sergey İvanoviç Kovalyov, Ufa ilinin Bolşoy Kuganak köyünde doğar. Astrahan ili köylülerinden babası, toprak soylusu unvanına layık görülerek Ufa ilinde büyük toprak sahibi Lyahova'nın mülkünde yönetici olarak görev yapmıştır. 1889 yılında, babası hizmetten dolayı başka topraklara nakledilince ailece Penza eyaletine taşınmıştır.

1895 yılından itibaren Sergey İvanoviç, büyükannesiyle birlikte Ufa'da yaşadı ve burada Ufa Lisesinin hazırlık sınıfını kazandı. Tatil döneminde Sergey İvanoviç ailesi yanına giderdi. 1898'de Sergey İvanoviç'in annesi, 1904'te ise babası vefat etti. Ailenin üç çocuğu daha vardı. Sergey İvanoviç'in amcası, erkek kardeşin ve iki küçük kız kardeşin bakımını üstlendi.

Sergey İvanoviç, Ufa Erkek Lisesinde eğitim gördüğü sırada yedinci sınıftan itibaren özel ders vermeye başladı. Okul çağında Sergey İvanoviç Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Bolşevik) Ufa örgütüne katılmıştır. Parti örgütlerinde faaliyet gösteriyor, partinin duyuru ve bildirilerini yayınlıyordu. 1905 1 Mayıs Günü gösteriye ve yürüyüşe katıldığı için Sergey İvanoviç tutuklanmış ve Ufa Erkek Lisesi'nin sekizinci sınıfından atılmıştır. Mayıs ayının sonunda, polis gözetimi altında Samara'da yaşayan amcasının yanına gönderilmiştir. Orada Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Bolşevik) Samara örgütünde çalışmaya devam eder. 1906 yılı sonbaharında St. Petersburg'a gelen Sergey İvanoviç, Profesör P.F. Lesgaft'in öncülüğünde kurulan Yüksek Okulu kazanır. Aynı zamanda dışarıdan derslerle Ufa Lisesi'nden mezun olur.

1908 yılında Sergey İvanoviç, St. Peterburg Üniversitesi Fizik - Matematik Bölümüne girer. 1910 yılında Tarih ve Filoloji Fakültesine yatay geçiş yaparak N.O. Losskiy, M.İ. Rostovtsev, İ.İ. Lapşin adlı profesörlerin seminerlerine katılmıştır. Sergey İvanoviç üniversite eğitimi ile birlikte özel öğretmenlik dersleri vermeye başladı.

Birinci Dünya Savaşının patlak vermesi nedeniyle üniversitede eğitime ara vermek zorunda kalır. 1915 yılı yaz aylarında Sergey İvanoviç orduya alınır. Aynı yılın Eylül ayında Vladimir Askeri Okulunda hızlandırılmış kurslara dâhil edilmiş, ardından asteğmen rütbesini almıştır. 1 Ocak 1916'da Petrograd şehrinde 1. Piyade Rezervi Alayında eğitim ekibinin ast subayı olarak atanmıştır. Bu alay, 1917 yılı Şubat ayında isyan edenlerin tarafına ilk geçen olmuştur ve Sergey İvanoviç, askerler tarafından eğitim ekibinin başkanı olarak seçilmiştir.

Sergey İvanoviç, üniversite eğitimine, 1918 yılının Ocak ayında gerçekleşen demobilizasyondan sonra devam

edebilmiştir. O sırada Bizans Tarihçisi Profesör A.A. Vasilyev'in seminerlerine katılmıştı. Aynı zamanda işçi okullarında, Petrograd Askeri Birliği Siyaset Bölümünde ders verdi.

Ağustos 1919'da Sergey İvanoviç tekrar orduya seferber edilir. Kızıl Ordu içinde aldığı görevi 1938 yılına kadar sürdürmüştür. İlk başlarda, Sergey İvanoviç ders verdiği Siyaset Bölümünde görev yapmış, konferans bürosu başkanlığı yaparak politik eğitim çalışmaları yürütmüştür. (İleride V.İ. Lenin Askeri - Siyasi Akademisi olarak adlandırılacak olan) N.G. Tolmaçev Kızıl Ordu Üniversitesi kuruluşunda Sergey İvanoviç, fakültelerden birinde dekan ve 1920 yazında ise üniversitenin başkanı olarak seçilmiştir. Askeri Siyaset Akademisi'nde (1938'e kadar) yürüttüğü çalışmalarla birlikte Sergey İvanoviç, K.E. Voronşilov Askeri-Denizcilik Akademisi'nde ve F. Engels Askeri-Siyaset Okulu'nda ders vermeye devam etti. 1921 yılı baharında Kızıl Ordu'da propaganda bölümü başkanlığına atanmıştır.

1920'de Sergey İvanoviç Tüm Birlikler Komünist Partisi'nin (Bolşevik) üyesi olmuştu, ancak 1921 yılı sonbaharında yeniden kayıtlara katılmadığı için partiden çıkartıldı.⁽³⁾

1922'de final sınavlarını vererek Sergey İvanoviç, Petrograd Üniversitesi'nden mezuniyet diplomasını almıştır.

1924 sonbaharından itibaren, *Genel Tarih Dersleri*'nin ilk cildinin yazarı olarak Sergey İvanoviç Leningrad şehrinde çeşitli üniversitelerin bünyesinde ders vermeye başlamıştı: Leningrad Devlet Üniversitesi (1924-1958), A.İ. Gertsen Pedagoji Enstitüsü (1924-1956), İ.V. Stalin Komünist Üniversitesi, G. Zinovyev Komünist Üniversitesi. 1928 ile 1930 yılları arasında Marksizm Leninizm Araştırma Enstitüsü'nde Eski Çağ Tarihi Araştırma grubuna başkanlık yapmıştır. 1930'dan 1936'ya kadar Devlet Maddi Kültür Tarihi Akademisi'nde önce bölüm başkanı olarak, daha sonra Antik Dünya Tarihi Enstitüsü müdürü olarak çalışmıştır. O dönemde Sergey İvanoviç'in başkanlığında faaliyet gösteren Enstitü, Antik Arkeoloji ve Antik Dünya Tarihi alanındaki bilimsel çalışmaların merkezi haline gelmişti. 1934 yılından itibaren Sergey İvanoviç Leningrad Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesinde kendi çabalarıyla oluşturduğu Antik Yunan ve Roma Tarihi bölümünde başkanlık görevini üstlenmiştir.

Bu yıllar boyunca Sergey İvanoviç, Yunanistan ve Roma tarihi konusunda bir ders kitabının oluşturulması ile ilgili büyük bir çalışma yürüttü. Bu kitap üniversite ortamında yaygın olarak bilinen *Antik Toplum Tarihi: Yunanistan. Helenizm. Roma* (1936) adlı iki ciltlik ders kitabının temelini oluşturmuştu. Kovalyov, *Antik Dünya Tarihi: Ortaokul 5. - 6. Sınıfları İçin Ders Kitabı* olarak

2 Санкт-Петербургский Институт истории (Дом Н. П. Лихачева) Российской Академии наук. Rusya Bilimler Akademisi St. Peterburg Tarih Enstitüsü (Lihacıyov Evi) sayfasından yararlanılmıştır. Erişim: 16.01.2020. http://www.spbiiran.nw.ru/kovalev_s_i/

3 Neden partiden ayrıldığını araştırıyoruz, henüz bir belgeye ulaşamadık.

adlandırılan Antik dünya tarihi konusundaki ilk Sovyet ders kitabının oluşturulmasında yer almıştır (Moskova, 1954).

1934 yılında V.İ. Lenin Askeri-Siyaset Akademisi, Sergey İvanoviç'in başarılı çalışmasını ödüllendirerek altın saat hediye etti.

1 Mayıs 1936 tarihinde Sergey İvanoviç SSCB Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümünde Kıdemli Araştırmacı olarak göreve başladı. Akademi üyesi olan V.V. Struve ile birlikte Sergey İvanoviç, *Dünya Tarihi* için Eski Çağ Tarihi ciltleri (1-6) ile ilgili taslak planın hazırlanmasına katılmış ve bu yayının 4. cildinin hazırlanmasında yer alan bilim grubuna dâhil edilmiştir.

Leningrad Devlet Üniversitesi teklifi üzerine Sergey İvanoviç, 11 Mart 1938 tarihli Yüksek Komisyonun kararıyla tez savunması olmadan Tarih Bilimleri Doktoru derecesini kazanmış oldu.

1938 yılının Haziran ayında Sergey İvanoviç tutuklanarak enstitüsündeki görevinden alınmıştı.⁽⁴⁾ 10 Haziran 1938 ile 25 Ocak 1940 tarihler arasında Leningrad Bölgesi İçişleri Halk Komiserliği Hapishanesinde tutuldu. 1940 yılı Ocak ayında Sergey İvanoviç serbest bırakılarak yeniden Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümünde göreve başladı.

Daha sonra Sergey İvanoviç, "Dünya Tarihi" bölümleri üzerinde bilimsel çalışmalara devam etti. "Kentin Kuruluşundan M.Ö. 287 yılına kadar Roma'nın İç Tarihi" ve "M.Ö. 65-44 yılları arasında Roma'nın İç Tarihi" bölümleri ile IV. ve V. ciltlerini hazırlamıştır. 1941 yılı Şubat ayında antik dünya konusunda oluşturulan araştırma grubu toplantısında, onun tarafından tasarlanan ve yazımı başlatılan "III. Yüzyılın Roma İmparatorluğundaki sosyal kriz" adlı monografi planı görüşülmüştür.

İkinci Dünya Savaşının ilk aylarında Sergey İvanoviç Halk Milislerine gönüllü olarak kaydolmuştu, ancak sağlık nedenleriyle tıbbi komisyonun kararıyla askeri hizmetine devam edememiştir. Kuşatma sırasında, Sergey İvanoviç, Enstitüde birlikte çalıştığı diğer pek çok meslektaşı gibi, Kızıl Ordu saflarında, hastanelerde ve donanmanın gemilerinde kapsamlı konferanslar gerçekleştirdi. Kuşatmada, Leningrad Üniversitesi'nin tahliyesinden sonra, SSCB Bilimler Akademisi Beşeri Enstitüler Bilim Kurulu'na başkanlık etmiştir. 19 Ocak 1942'de, SSCB Bilimler Akademisi'ne bağlı Leningrad Bölgesi Kurumları Komisyonunun kararıyla Sergey İvanoviç Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümü'nün Müdür Vekili olarak atandı.

1942 yılının Temmuz ayında Sergey İvanoviç, Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümü araştırmacılar grubu üyesi olarak Yelabuga şehrine gönderildi. Yelabuga şehrinde

yeterli bilimsel kaynakların bulunmamasından dolayı "Dünya Tarihi" serisi için IV. ve V. Ciltlerin hazırlanmasına ilişkin çalışmalar durdu. Aynı dönemde, "Antik Dönem ve Avrupa Kültürü" çalışmasının giriş bölümü olarak tasarlanan makaleyi ve "Antik Dönem ve Fransız Devrimi" bölümünü yazarak bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. 1942-1944 yıllarında Yelabuga Öğretmen Enstitüsü'nde genel tarih dersi verdi ve o dönemde Yelabuga şehrinde bulunan Voronej Üniversitesi bünyesinde Tarih Bölümünde de dersler vermiş ve Tüm Birlikler Komünist Partisi'nin (Bolşevik) şehir komitesinde eğitmen olarak çalışmıştır.

Sergey İvanoviç devlet tarafından "Leningrad Savunması", "1941-1945 Büyük Anayurt Savaşı'ndaki Yiğitlik" madalyaları ile onurlandırılmıştır.

Sergey İvanoviç 15 Haziran 1945 tarihinde Leningrad Devlet Üniversitesi'nde ve Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümü'nde Kıdemli Araştırmacı olarak göreve devam etmiştir. Sergey İvanoviç, Antik Dünya tarihi grubuna başkanlık ederek *Roma Tarihi*'nin "Cumhuriyet" başlıklı 1. cildinin yazılmasına ilişkin hazırlık çalışmalarına vakit kaybetmeksizin başlamıştır.

1946 yılında Sergey İvanoviç, *Aristokratlar ve Plebler* monografisi üzerine çalışmaya başladı. Enstitünün yıldönümü oturumunda *Aristokratlar ve Pleblerin Oluşum Sorunu* başlıklı raporda ifade edilen *Aristokratlar ve Pleblerin Oluşumu* hakkındaki "kapsamlı" teoriyi kanıtlamaya çalışmıştı. Fakat söz konusu monografi tamamlanamadı.

1948'de Sergey İvanoviç'in abluka ve göç yılları boyunca yaptığı çalışmaların neticesinde ortaya çıkan *Roma Tarihi*'ni yayımlandı. Ders kitabının temelini Roma tarihinin çeşitli dönemlerini kapsayan hem genel hem de özel dersleri oluşturmuştur. *Roma Tarihi*'nin İtalyanca çevirisi, 1953 ve 1955 yıllarında yayınlanmıştır.

31 Mayıs 1950 tarihinde Sergey İvanoviç Kovalyov kendi isteği üzerine Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümünden istifa etti. Öğretim çalışmalarına Leningrad Devlet Üniversitesi'nde devam etti.

1940'lı yıllardan itibaren Sergey İvanoviç, Hristiyanlık tarihi ile ilgili ciddi araştırmalar yaparak bu konuda çok sayıda bilimsel çalışma yürüttü. Ateist bilgilerin propagandası üzerine Ateizm Bölüm Bürosu ve Ateizme Yönelik Bilimsel ve Metodolojik Konsey Başkanı olarak görev yapmış ve Hristiyanlık tarihi hakkında genel kitlelere ders vermişti.

1956 yılı Mayıs ayında Sergey İvanoviç, SSCB Bilimler Akademisi Dinler Tarihi ve Ateizm Müzesinde Başkanlık görevine atandı. Araştırmacılara ve müze rehberlerine yönelik, Sergey İvanoviç tarafından Erken dönem Hristiyanlık tarihi hakkında düzenli olarak ders verildi. Müzenin anlayışı onun inisiyatifiyle değiştirildi. Müze-

4 Belge ve bilgi araştırmamız bu dönemi de kapsamaktadır.

nin tüm bölümlerini mantıklı bir şekilde birbirine bağlayan yeni müze-sergi alanında, dünya dinlerinin tarihi ve ateizmin ortaya çıkışı ve gelişimi sunuldu.

Sergey İvanoviç Kovalyov 12 Kasım 1960 tarihinde Leningrad şehrinde vefat etti.

Sergey İvanoviç Kovalyov'un, Rusya Bilimler Akademisi St. Peterburg Tarih Enstitüsü Arşivi'nde yayına hazırlanan fakat henüz yayınlanmamış aşağıdaki çalışmaları bulunmaktadır:

"Kölelik düzeni araştırmalarına Leninist bakış", "Olbia'nın ekonomisi ve yerli nüfus üzerindeki etkisi", "Eski Çağ tarihçileri Sovyet okulunun oluşumu", "Roma tarihçisi olarak Rostovtsev'in metodolojisi."

BİLİMSEL ÇALIŞMALARI

Eğitim Literatürü

Genel Tarih Dersleri. 1. Cilt, 1923.

Genel Tarih Dersleri. 2. Cilt, 1925.

Yalın Bir Dille Genel Tarih. Kendi Kendine Öğrenme İçin. 1. Bölüm. Antik Dünya. Leningrad, 1925

Antik Dünya Tarihi ve Orta Çağlar. Ders kitabı. Leningrad, 1934.

Antik Toplum Tarihi. Yunanistan. Leningrad, 1936.

Antik Toplum Tarihi. Helenizm. Roma. Leningrad, 1936.

Antik Toplum Tarihi. Leningrad Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi'nde 1934/35 Yıllarında Verilen Dersler. Leningrad, 1936.

Roma Tarihi. Leningrad, 1948.

Antik Dünya Tarihi. 5.-6. Sınıflar İçin Ders Kitabı. Moskova, 1954.

Antik Roma Üzerine Notlar. Öğretmenler İçin Ders Kitabı. Moskova, 1956.

Seçme Eserleri

Yafetık Teori ve Marksizm / Marksizmin Sorunları. Makaleler ve Araştırmalar. Leningrad, 1928.

İskender'in Ordusu'ndaki Makedon Muhalefeti. Leningrad, 1930.

Antik Toplum / Kapitalist Toplum Öncesi Tarihe Dair Kısa Bir Değerlendirme Leningrad, 1931.

Marks ve Engels'in Antik Üretim Modeli Doktrini. Leningrad, 1932.

Köleci Gelişimin Temel Sorunları Üzerine. Leningrad, 1933.

Sınıf Mücadelesi ve Antik Toplumun Yıkımı. Leningrad, 1933.

Antik Toplumda Sosyal Devrim Sorunu. Leningrad, 1933.

Roma'da M.Ö II. ve I. Yy'larda Büyük Köle İsyanları. 1934.

Antik Toplumun Ekonomisi. 1934.

Antik Kültür. 1934.

Antik Toplum Çalışmalarında F. Engels'in "Ailenin Kökeni" Eserinin Önemi. 1935.

Makedonya'nın Yükselişi ve Asya'nın Fethi. 1936.

Gelişme Döneminde Yunan Felsefesi ve Sanatı. 1936.

Büyük İskender. 1937.

Darius'un İskender'le Olan Görüşmeleri ve Makedon Muhalefeti. 1946.

Roma Tarihi'nin İki Problemi. 1947.

Aristokratlar ve Pleblerin Doğuşundaki Soruna Dair. 1948.

İskender, Filotas ve Parmenion. 1949.

Marcus Tullius Cicero. 1949.

Büyük İskender'in Monarşisi. 1949.

Hristiyanlığın Doğuşu ve Sınıfsal Özü. 1951.

Antik Dünya Tarihi. Öğretmen Enstitüleri İçin Ders Kitabı. 1952.

III. ve V. Yy'larda Batı Roma İmparatorluğu'nda Sosyal Devrimin Karakterine Dair. 1954.

Roma Tarihi'ni Dönemlendirme Deneyimi. 1955.

Spartaküs İsyanı'nın Başlangıcının Tarihlendirilmesine Dair. 1956.

Hristiyanlığın Doğuşundaki Temel Meseleler. 1958.

Hristiyanlığın Eleştirisi Tarihinden. 1959.

EK 2: VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ DYAKOV (1882-1958)⁽⁵⁾

Aralık 1957'de Profesör Vladimir Nikolayeviç Dyakov, doğumunun 75. ve bilimsel pedagojik faaliyetlerinin 50. yılını kutluyor olacak.

V.N. Dyakov 1 Aralık 1882 yılında Moskova'da doğdu. Klasik liseyi ve Moskova Üniversitesi Tarih-Filoloji Fakültesi'ni bitirmesinin ardından Profesör R. Y. Vipper tarafından Üniversitenin Genel Tarih bölümüne yönlendirildi. Daha sonrasında Freiburg Üniversitesi'ne (Baden) ileri bilimsel araştırmalar için yollandı.

Moskova'ya dönüşünde Dyakov'un Moskova Üniversitesi'yle bağı kopartılır. 1911'de Eğitim Bakanı Kasso'nun göreve gelmesiyle üniversitedeki pek çok bilim insanının görevine son verilmiştir. Ortaokul öğretmenliğine başlar.

Devrimden sonra Dyakov üniversitelerdeki çalışmalarına geri döner. İlk olarak Smolensk ve Belarus Üniversitelerinde (1918 – 1924) çalışır. 1925'ten itibaren ise bir yandan Moskova'daki rabfaklarda (işçi okulları), diğer yandan Alupka ve Moskova'daki Güzel Sanatlar Müzelerinde araştırma görevlisi olarak çalışır. 1935 yılında tarih fakültelerinin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte Dyakov, K. Liebknecht Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü'nde antik dünya tarihi bölümünde profesör olur. 1948 ve 1956 yılları arasında Dyakov, Sovyet Bilimler Akademisi'nde kıdemli bilim insanı sıfatıyla çalışmalarına devam etmiştir.

Bir tarihçi olarak Dyakov'un karakteristik özelliği, tarihsel gerçekliği son derece somut ve hissedilebilir bir biçimde algılama yeteneğidir. Şematizmden uzaklığı, halkın maddi ve manevi yaşamının bütünlüğünü hissetmesi ve tarihte kitlelerin yaratıcı etkinliğine olan ya-

5 Bu kısım ulaştığımız şu belgenin Rusçadan tercüme edilmesine dayanmaktadır: Profesör Vladimir Nikolayeviç Dyakov'un 75. Doğum Yılı Dönümü Anısına, *Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi*, 1957, No.4, 200-201. Erişim: 16.01.2020. <http://annales.info/sbo/person/djakov.htm>

kından ilgisi onun bilimsel ve pedagojik işlerinde kendini canlı bir biçimde gösterir. Bununla birlikte ifade edilmek istenen meselenin var olan problemlerini gizlemeyen, tersine onun daha net anlaşılmasına katkıda bulunan renkli ve somut yorumu da onun karakteristik bir özelliğidir. Devrim öncesinde yazdığı henüz ilk makalelerinde ("Eski Atina'daki emekçiler arasında", "Eski Roma'nın fabrikaları ve işliklerinde"), halk kitlelerinin yaşamına olan sürekli ilgisi kendini göstermiştir.

Yaratıcı fikirlerinin enginliğiyle fark yaratması sonraki dönem bilimsel çalışmalarının da büyük ölçüde karakteristik özelliğidir. 1920'lerde Kırım'ın arkeolojik kalıntıları üzerinde derinlemesine bir çalışma yürüttü, Ai-Todor Antikitesi ve Kırım Tarihi ve arkeolojisi üzerine makaleler yazdı ve yayımladı.

Özel bir öneme sahip olan doktora tezi "Roma işgali döneminde Tavrika (Tavriya)"yı (V.İ. Lenin Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü Bilim Yayınları, c.48, Moskova, 1942) 1943 yılında savundu. Vladimir Nikolayeviç Sovyet bilim tarihindeki öncü çalışmalardan biri olan bu eseriyle dikkatleri Pontus tarihine çekti ve Sovyet tarihçilerinin ilgisini anayurdun tarihine yönlendirdi. Bu yıllarda Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi'nde Tavrika tarihi hakkında bir dizi makalesi yayımlandı.

Dyakov'un Karadeniz bölgesinin antik tarihine olan derin ilgisi, onun inisiyatifi ve liderliğinde yayımlanan "Antik Çağda Karadeniz Havzası" başlıklı yazılarda da gördüğümüz üzere Sovyet tarihçilerinin çeşitli çalışmalarında karşılığını bulmuştur. Günümüze kadar 9 sayısı yayımlanan bu çalışmalar, zamanında büyük Rus bilim insanı V.V. Latışev'in başlattığı antik Pontus tarihi üzerine çalışmaların devamı niteliğinde olmuştur.

1940'lardan itibaren Profesör Dyakov "Antik Çağda Roma Halkının Tarihi" olarak kurguladığı antik Roma tarihi üzerindeki çalışmalarını yoğunlaştırdı. Bu çalışmanın ilk bölümü Eski Roma'da devlet ve toplumsal sınıfların doğuşuna ayrılmıştır. (V.İ. Lenin Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü Bilim Yayınları, c.46, s.2, Moskova, 1947) Bu araştırmanın yeni bölümleri yayıma hazırlandı ve baskıya gönderildi. Roma İmparatorluğu dönemine ayrılan son bölüm şu anda "V.İ. Lenin Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü Bilim Yayınları"nda bir dizi makale olarak yayımlanmaktadır.

Aynı zamanda Dyakov, antik dünya tarihi hakkında bir ders kitabı üzerinde büyük bir çalışma yürütüyor. 1952 yılında, Vladimir Nikolayeviç tarafından tüm antik Roma tarihi kısmı yazılan ve redaktörlüğü V.N. Dyakov ve N.M. Nikolskiy tarafından yapılan *Antik Dünya Tarihi Ders Kitabı* yayımlandı. 1956 yılında bu kitabın önemli ölçüde revize edilen ve geliştirilen ikinci baskısı yayımlandı ve pedagoji enstitülerinde ders kitabı olarak kullanıldı. Bu ders kitabı yurtdışındaki tarih biliminin de ilgisini çekti. İlk versiyonu Bulgarca ve Macarcaya çevrildi, ikinci baskısı ise Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde

Almancaya çevrildi.

Şunun da altını çizmemiz gerekir ki; Dyakov'un bilimsel ve pedagojik faaliyetlerinin bir çıktısı da, genç bilim insanları yetiştirmesidir. Dyakov'un yetiştirdiği öğrenci sayısı her yıl artmaktadır; onun bilimsel görüşleri altın da tezlerini savunan genç bilim insanı sayısı şimdiden 20'yi aştı. Dyakov, tamamıyla genç Antik Dünya tarihçilerinden oluşan bir okul yarattı.

"Büyük bilgin, oldukça değerli bilimsel yayınlara imza atmış, prensipli ve düşünceli bir araştırmacı, büyük sorumluluk ve duyarlılık sahibi dikkatli bir bilim lideri, parlak bir öğretmen, kelimelerin ustası", Sovyet bilim tarihi Dyakov'u böyle tanımlıyor ve değerlendiriyor.

EK 3: SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV'UN GENEL TARİH DERSLERİ. 2. CİLT, 1925 KİTABININ İÇERİĞİ

Beşinci Kısım - Ege Denizi Havzası

1. Bölüm - Girit - Miken Kültürü

- Ege havzasının coğrafik koşulları
- Schliemann'ın kazıları
- Evans ve diğer arkeologların kazıları
- Girit-Miken kültürünün sorunu
- Evans'ın periyotlara ayırması
- Girit Neolitiği
- Erken Minos dönemi
- Orta Minos dönemi
- Girit sarayları
- Orta Minos döneminde Ege havzasının kuzey bölümü
- Geç Minos dönemi
- Geç ve Orta Minos dönemi
- Girit-Miken Kültürünün gelişim döneminde Ege havzasında iktisadi hayat
- Tarım
- Zanaat
- Ticaret
- Toplumsal gelişim
- Feodal düzen
- Feodalizmin yıkılışı
- Girit Mutlak Monarşisi'nin sorunu
- Kuzeyle sosyo-politik ilişkiler
- Dinsel yaşam
- Girit-Miken kültürünün yıkılışı

2. Bölüm - Erken Yunan Feodalizmi

- Miken kültürünün barbarlığı
- Erken Yunan feodalizm döneminin başlıca kaynağı olarak destan
- Homeros'un poemaları
- Wolf'un Teorisi
- Homeros poemalarının ortaya çıkışı
- Erken feodalizm
- Yerleşik tarım
- Hayvancılık ve avcılık
- Tarım teknikleri
- Zanaat
- Doğal ticaret
- Erken feodal dönem ticareti
- Homeros toplumun sosyal yapısı

- Kabile döneminin kalıntıları
- Halk toplantısı ve yaşlılar konseyi
- Homeros toplumunda sınıfsal ayrışma
- Knez iktidarı
- Sömürgelerle ilişkiler
- Köylülük
- Şehir hayatı
- Topluluk ve toprak köleliği hukuku sorunu
- Tarımda ücretli emek
- Köleler
- Demokratik muhalefetin izleri
- Homeros'un adaleti
- Yazılı eserler
- Homeros dini

3. Bölüm – Feodalizmin Gelişimi

- Tekniklerin gelişimi
- Tarım
- Para ekonomisinin gelişimi
- Yunan kolonizasyonu
- Ölçü ve ağırlık sistemi ve madeni para
- “İlahi Barış”
- Amfiktionin
- Şehirlerin doğuşu
- Feodal şehirlerin iki tipi
- Sinokizm / Synoecism
- Yunan şehirlerinin karakteri
- Şehir feodalizmi
- Şehir feodal topluluğunun gelişimi
- Çar iktidarının yıkılışı
- Feodalizmin gelişimi döneminde şehir topluluklarının sosyo-politik yapısı
- Köylülerin durumu
- Köleliğin gelişimi
- Feodal dönem dini
- Ahlaki düşünceler
- Sanat
- Yazılı eserler

4. Bölüm – Feodalizmin Yıkılışı

- Zanaatın gelişimi
- Kolonizasyonun büyümesi
- Köle ithalatının artması
- Feodal-tarım aristokrasisinin başkalaşımı
- Demosun sınıfsal-politik ayrışması
- Ticari sermaye
- Köylülerin durumu
- 7. Ve 6. yy'da devrimci hareket
- Kodifikasyon
- Solon
- Tiranlık
- Peisistratos
- Atina'da tiranlığın yıkılışı
- Ege havzasının diğer bölgelerinde tiranlık
- Kleistenes
- Feodal görüşün yıkılışı
- Politik lirikler
- Din
- Teorik bilimlerin doğuşu
- Felsefe
- Dramanın ortaya çıkışı
- Aşk lirikleri

- Mimari ve güzel sanatlar
- Sparta

5. Bölüm – Atina Ticaret Cumhuriyeti ve Ege Havzasını Birleştirme Girişimi

- Küçük Asyalı Yunanların isyanı
- Yunan-Pers Savaşı
- Maraton
- 80'li yıllarda Atina'da sınıf savaşı
- Themistokles
- Kserkses (Sehas) savaşı
- Themistokles grubunun bozgunu
- Doğuya olan askeri hamlelerin genişlemesi
- Atina deniz birliği
- Atina devletine dönüşümü
- Kimon'un düşüşü
- Efiatles ve Perikles'in reformları
- Atina Ticaret Cumhuriyeti Anayasası
- Perikles'in iktidarı
- Burjuva-demokratik cumhuriyeti monarşiye dönüştürme eğilimleri
- Ticari sermayenin artışı
- Atina dış ticareti
- İç ticaret
- Atina devlet finansı
- Bankacılık ve tefecilik işleri
- Antik ekonominin genel karakteri
- Özgür emek
- Köle emeği
- Büyük üretim
- Kölelik endüstrisi kapitali
- Küçük özgür zanaatkâr
- Sosyo-ekonomik açıdan antik kölelik
- Antik proletarya
- 5. yy'da Dini kültür
- Felsefe. Heraklitos
- Parmenides
- Dualistik sistemler. Empedokles
- Anaksagoras
- Materyalizmin belirmesi. Leukippos
- Sofistler
- Protagoras
- Felsefi idealizmin ilk temsilcileri olarak Pisagorcular
- Bilim
- Tarih bilimi. Heredot

6. Bölüm – Hegemonyaya ve Mutlakiyet Hazırlığına Karşı Mücadele

- Perikles'e muhalefet
- Peloponez Savaşı. Genel karakteristik
- Savaşın nedenleri
- Perikles'in savaştaki politikası
- Perikles'in savaştaki stratejisi
- Savaşın başlaması
- Atina'da veba
- Perikles'in ölümü
- Radikal-demokrat parti
- Taktikleri
- Korfu'da iç savaş
- Radikallerin etkisinin artması
- Radikal-demokrat parti iktidarı. Kleon
- Atinalıların başarısızlığı
- Brasidas ve Kleon